

tedir: Hz. Nûh'un Hâm, Sâm ve Yâfes adlı üç oğlu vardır. Dördüncü oğlu Ken'ân (veya Yâm) gemiye binmemiş ve boğulmuştur. Hâm, babasının emrine karşı gelip gemide eşyle ilişkide bulununca Hz. Nûh ona beddua etmiş ve Hâm'in soyu siyah derili olmuştur. Hâm Sudanlılar'ın atasıdır. Diğer bir rivayete göre Hâm, babasının çıplak vücudunu örtmediği için soyu bu hale gelmiştir. Hâm'in çocuklarından Mısrayim Kıbtî ve Berberiler'in, Kût ise Hint ve Sindliler'in atasıdır. Hâm'in çocukları Afrika kıtası sahillerine yerleşmiştir (Taberî, I, 183-191, 206-207; İbnü'l-Esir, I, 67-73, 78-81; Sa'lebî, s. 43-46). Bir hadiste, "Sâm Araplar'ın, Hâm Habeşler'in, Yâfes de Rumlar'ın atasıdır" denilmektedir (Hâkim, II, 546; IV, 463; Heysemî, I, 193; Müttaki el-Hindî, XI, 512-513).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 183-191, 206-207; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zehab*, I, 51-52; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, I, 67-73, 78-81; İbn Kesir, *el-Bidâye*, I, 115-116; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 546; IV, 463; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, I, 193; Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 512-513; Sa'lebî, *Arâisü'l-mecâlis*, s. 43-46; *The Babylonian Talmud*, XII, 477-478; E. Pailis, "Cham", *DB*, II/1, s. 513-515; L. Hicks, "Ham", *IDB*, II, 515; E. A. Speiser, "Man, Ethnic Division of", *a.e.*, III, 235-242; J. H. Marks, "Noah", *a.e.*, III, 554-556; A. R. Schulman, "Cush", *EJd.*, V, 1174; M. Wurmbrand - A. Rothkoff, "Ham", *a.e.*, VII, 1216-1217.

ŞABAN KUZGUN

HAMA (حَمَاة)

Suriye'nin orta kesiminde
Âsi ırmağı kıyısında
bir şehir.

Halep'i Şam'a bağlayan yol üzerindeki önemli bir mevkide Âsi nehrinin kenarında kurulmuş olup bu nehir üzerindeki su dolapları ve diğer sulama vasıtalarının çokluğu sayesinde yoğunlaşan ziraata dayalı iktisadî bir hayatın merkezidir.

Hama şehrinin ilk defa ne zaman ve nasıl kurulduğu bilinmemektedir. Milâttan önce XIV ve XIII. yüzyıllarda Kuzey Suriye'nin Hititler tarafından işgali sırasında şehrin mevcut olduğuna dair o döneme ait kitâbeler bulunmaktadır. Daha sonra şehir, Asurlu II. Salmanasar'a (m.ö. IX. yüzyılın ortası) karşı mücadele etmek için Şam kralıyla ittifak kuran Ârâmîler'in hâkimiyetine geçti. VIII. yüzyılda Hama kralı önce Asurlu III. Tiglat-pileser'e (Teglat-phalasar 746-727), ardından şehri Asur'a

katan II. Sargon'a (722-705) haraç ödemek zorunda kaldı. Eski Ahit'te adı Hamath olarak geçen Hama, Helenistik dönemde Kral Antiokos IV. Epifan (Antiochos IV. Epiphane) adına dayanılarak Epifanya (Epiphania) diye adlandırıldı.

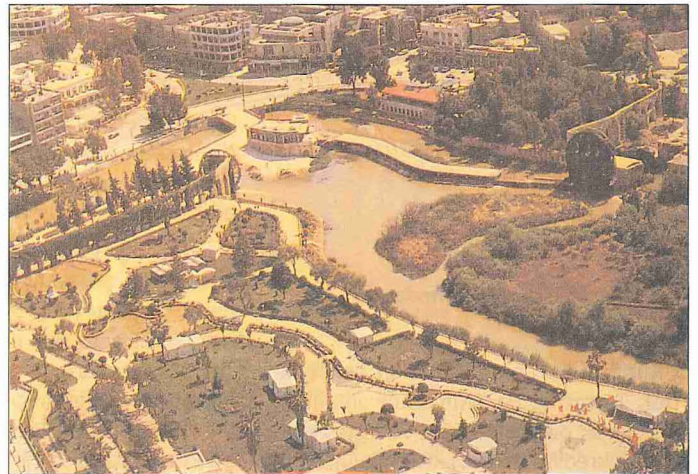
Ebû Ubeyde b. Cerrâh kumandasındaki İslâm ordusu Hama üzerine yürüyünce şehir halkı cizye ve haraç ödemeyi kabul ederek kendi istekleriyle müslüman fâtihlere teslim oldular (15/636). Bu sıralarda fazla önemi olmayan şehir Humus askerî bölgesine (Cündü Hims) katıldı ve bu durum X. yüzyıla kadar devam etti.

Hamdânî Emîri Seyfûddeve zamanında (944-967) Halep şehrine katılan Hama, Bizans İmparatoru Nicephoros Phocas'ın saldırısına uğradı (357/968). Bu baskında büyük cami yandı. Daha sonra bütün Kuzey Suriye gibi Fâtımîler'in, ardından Mirdâsîler'in ve son olarak da Selçuklular'ın hâkimiyetine girdi. Aksungur, Kuzey Suriye'yi ve güneyde Hama'ya kadar olan bölgeyi Sultan Melikşah adına idare etti. 1110'da Haçlılar'a haraç ödeyen şehirler arasında yer alan Hama daha sonra Dimaşk Atabegi Tuğtegin tarafından ele geçirildi. Tuğtegin ve İlgazi'nin Büyük Selçuklu Devleti'ne karşı Haçlılar'la ittifak yaptıklarını haber alan Sultan Muhammed Tapar, Hemedan Emîri Porsuk b. Porsuk'u büyük bir ordu ile onların üzerine sevketti. Halep'e yürüyen ordu daha sonra Tuğtegin'in ağırlıklarının bulunduğu Hama'yı kuşatıp zaptetti. Şehri üç gün yağmalatan Porsuk, burayı sultanın emriyle Humus Valisi Hayır Han (Kırhan) b. Karaca'ya teslim etti. Hayır Han bir süre sonra Hama'yı kardeşi Şehâbeddin Mahmûd'a bıraktı. Mahmûd'un 1123'te ölümü üzerine şehri Tuğtegin tekrar zaptetti. Ardından onun oğlu Tâcûlmülûk Böri ve oğlu Sevinç tarafından

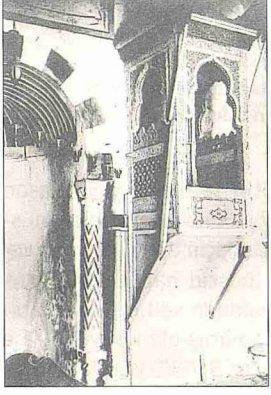
yönetilen Hama Zengî tarafından alınarak Hayır Han'ın idaresine bırakıldı. İsmâil b. Böri şehri yeniden fethetmeyi başardysa da 1135'te Zengî tekrar burayı alıp Orta Suriye'deki askerî harekâtlarının bir üssü haline getirdi.

Bu dönem boyunca Kuzey Suriye'de bulunan Haçlılar birçok defa Hama'yı ele geçirmek için teşebbüste bulundular. Kenar mahallelerine kadar ilerledikleri halde şehri zaptedemediler. Zengî'nin ölümünden sonra (1146) hâcib Selâhaddin el-Yağıbasanî, Nûreddin Mahmud Zengî'ye tâbi olarak Hama emirliğine getirildi. Receb 552'deki (Ağustos 1157) deprem şehri büyük ölçüde harap etti. Bir başka deprem de Şevval 565'te (Temmuz 1170) meydana geldi. Nûreddin camileri ve hisarı onartıp medrese ile beraber bir de bîmâristan inşa ettirdi.

Hama 570'te (1174-75) Selâhaddin-i Eyyûbî'nin eline geçti. Selâhaddin dört yıl sonra burayı yeğeni el-Melikü'l-Muzaffer Ömer'e bıraktı. Ömer'in torunları şehri XIII. yüzyılın sonlarına kadar idare ettiler. Ancak XIII. yüzyılın ortasından itibaren Memlûk sultanlarının hâkimiyetini tanıdılar. el-Melikü'l-Muzaffer'in 698'de (1298-99) ölümü üzerine Hama doğrudan Memlûkler'in hâkimiyeti altına girdi ve Suriye'nin kazalarından birinin yönetim merkezi oldu. el-Melikü'l-Muzaffer'in yeğeni tarih ve coğrafya âlimi Ebû'l-Fidâ, Kerek'te bulunduğu sırada Memlûk Sultanı el-Melikü'n-Nâsir Muhammed b. Kalavun'un dostluğunu kazandığından Hama'ya nâib tayin edildi (8 Cemâziyelevvel 710/3 Ekim 1310). Sultanla dostluğunu ilerleten Ebû'l-Fidâ, 25 Rebûlâhîr 712'de (30 Ağustos 1312) el-Melikü's-Sâlih İakabıyla Hama meliki oldu ve daha sonra oğlu el-Melikü'l-Efdal Muhammed tarafından da kullanılacak olan sultan

Hama'dan
bir görünüş -
Suriye

Nüreddin
Camii'nin
minberi –
Hama /
Suriye

unvanını aldı (17 Muharrem 720/28 Şubat 1320). Hama halkı onun âdil idaresi altında en müreffeh ve huzurlu dönemini yaşadı. Ancak oğlu Memlûk sultanı ile anlaşmazlığa düştüğü için Dimaşk'a sürgüne gönderildi. Hama bundan sonra doğrudan doğruya Memlûk valileri tarafından yönetildi. Timur'un Suriye'yi istilâsı sırasında özellikle hisar ve şehir büyük bir yıkıma uğradı. Bunun ardından şehrin askerî ve iktisadî bakımından önemini anlayan Memlûk yöneticileri Hama'yı eski canlılığına kavuşturmak için çalıştılar. İki büyük su dolabı ile bir büyük su kemeri inşa edildi ve sulama kanalları ile ziraat canlandırıldı. Fakat burası, bölgenin diğer şehirleri olan Halep ve Trablus kadar önem kazanamadı.

Yavuz Sultan Selim'in Suriye-Mısır seferi sırasında Hama da Osmanlı hâkimiyetine girdi (19 Eylül 1516). ve Yavuz Sultan Selim tarafından yeni fethedilen yerlerden teşkil edilen ve "vilâyet-i Arab" adı verilen idarî birime bağlı bir sancak merkezi haline getirildi. Kanûnî Sultan Süleyman dönemi başlarında yeni idarî düzenlemeler yapılırken Halep ve Şam beylerbeyilik olmuş, Hama ve Humus da tek bir sancak halinde Şam'a bağlanmıştır (1527). Nitekim bu döneme ait tahrirlerinden Hama sancağının Hama, Humus, Maarre, Bârn adlı nahiyelerden oluştuğu anlaşılmaktadır (BA, TD, nr. 137, 418). 1568'de Hama ve Humus birbirinden ayrılarak iki sancak haline geldi. Humus sancağı Şam beylerbeyiliğinde kalırken Hama sancağı Halep beylerbeyiliğine dahil edildi (BA, MAD, nr. 563, s. 156, 167). 1571'de yeni teşkil edilen Trablus beylerbeyiliğine, 1579'da Halep'e, XVII. yüzyıl da yeniden Trablus'a nakledilen sancak XVIII. yüzyılın başında tekrar Şam'a bağlandı. Bu sırada Hama Şam paşasına özel mülk (mâlikâne) olarak tahsis edilmişti. Böylece, Suriye valiliklerinde bulunan ve bir hânedan oluşturan Azm ailesinin özel

mallarından bir bölümünü meydana getiriyordu. Bu valilerin arasında en meşhuru olan Esad Paşa (1743'ten 1757'ye kadar Şam valisi), Hama'da o dönemin Suriye-Osmanlı mimarisinin bir şahidi olan dikkate değer bir saray inşa ettirmiştir.

1830'lara doğru Trablus'a bağlanan Hama sancağı, 1864'te Suriye vilâyetinin oluşturulması sırasında yeniden Şam'a dahil edildi. Osmanlı hâkimiyetinden sonra Fransız mandası ve Suriye Cumhuriyeti'nde Hama idarî bir merkez oldu.

Ortaçağ'da büyük bir merkez olan, XII. yüzyılda kâğıt fabrikalarına sahip bulunduğu bilinen, ancak Memlûk idaresi döneminde durumu sarsılan Hama şehri Osmanlı hâkimiyeti altında yeniden önem kazanarak bölgenin kalabalık yerleşme yerlerinden birini oluşturdu. XVI. yüzyılda fetihten hemen sonra yapılan tahrirlere göre şehir giderek fizikî bakımdan kalabalık nüfusu barındırabilecek önemli bir iktisadî merkez haline geldi. XVI. yüzyıl ortalarında şehirde yirmi ikisinde müslümanların, ikisinde gayri müslimlerin oturduğu yirmi dört mahalle vardı. Mahalleler "zukak" (sokak) denilen küçük yerleşme birimlerine ayrılmıştı. Bunlar en fazla altı, en az iki sokaklı büyük mahallelerdi. Sokağı bulunmayan bazı mahalleler de yine nüfus bakımından yoğun yerleşme yeri özelliği göstermekteydi. Bu sırada şehrin toplam nüfusu tahminen 20-25.000 civarındaydı. Bu nüfusu ile Hama bölgedeki büyük şehirler arasında yer alıyor ve nüfusun çoğunluğu müslümanlardan oluşuyordu. Hama sancağı sınırları içinde muhtelif bölgelerde kalabalık cemaatler halinde yaşayan Türkmen gruplarının bazıları şehirde oturmaktaydı. Bunlar şehrin dört mahallesine yayılmış olup 134 hâne (yaklaşık 700 kişi) kadardı. Gayri müslim olarak ise 150 hâne ya-

hudi ve defterde Ya'kübü (Süryânî) şeklinde kayıtlı 280 hâne hristiyan bulunuyordu. Tahrir defterlerindeki vergi kayıtlarına göre Hama bu tarihlerde önemli bir pazar yeri durumundaydı; ihtisab, pazar vergileri büyük rakamlara ulaşıyordu. Şehrin meşhur değirmenlerinde un yanında susam yağı da çıkarılıyordu. Her çeşit yünlû kumaş, pamuklu ve ipekliler şehirde pazarlanıyor, özellikle Avrupa'dan gelen çuha pazarlarda alıcı buluyor, buna karşılık pamuklu ve yapağı ihraç ediliyordu (BA, TD, nr. 564, s. 1-69).

Şehir bu durumunu XVII. yüzyılda da korudu. Bu yüzyıl başlarında şehre gelen Polonyalı Simeon burayı önemli bir ticaret merkezi olarak tarif eder; ipekli, sırmalı bürümcük, telli makreme, alaca, yağlık vb. kumaşların pazarlandığını belirtir (*Seyahatnâme*, s. 151-152). Diğer seyyahlar da buranın büyük ve kalabalık bir merkez olduğunu, su dolaplarının kanallarla şehre su sevkettiğini, depolar ve pazarlar bulunduğunu, pazarlarda satılan mensucatın Trablus'a gönderilip buradan Avrupa'ya götürüldüğünü yazarlar (P. della Valle, s. 179-180; Ch. d'Arvieux, II, 443). XVII. yüzyıl ortalarında burayı ziyaret eden Evliya Çelebi, büyük bir şehir olarak nitelendirdiği Hama'nın kalesinin harap halde olduğunu, nehir kenarında büyük bağlı bahçeli evler, 105 kadar cami ve mescid, yedi tüccar hanı bulunduğunu belirterek su dolaplarından söz eder (*Seyahatnâme*, III, 57-61). Ayrıca bir kısmı Osmanlı döneminde kurulmuş zengin vakıflara sahip olan Hama'da yapılan vakıf tahrirlerine göre XVI. yüzyılda vakıfları bulunan on altı medrese, yedi türbe, iki buk'a ve iki zâviye vardı. Vakfı bulunmayanlarla birlikte bunların sayısının da ha da fazla olduğu düşünülebilir.

Nüreddin
Camii –
Hama /
Suriye

Demiryolu ile Halep'e ve Şam'a, Huma üzerinden de Trablus ve Beyrut'a bağlanan Hama XIX. yüzyılda biraz daha gelişti. XX. yüzyıl başlarında 50.000'i geçen nüfusu 1940'larda 70.000'i aşmış, 1992'de ise 250.000'i bulmuştur. 1980'de Müslüman Kardeşler (İhvan-ı Müslimîn) hareketinin merkezi haline gelen şehir, Şubat 1982'de girilen sindirme hareketi sırasında çıkan çatışmalardan oldukça etkilenmiş, eski şehrin büyük bir kısmı ağır bombardımanın tesiriyle yıkıldığı gibi 20-25.000 kişi de hayatını kaybetmişti.

Tarihi boyunca ipekli ve pamuklu kumaş dokumacılığının merkezi, bölgenin göçebe halkı tarafından sıkça uğranılan bir pazar yeri olan ve XX. yüzyıl başlarında çevresindeki köylerin % 80'i beş büyük ailenin mülkiyetinde bulunan Hama bugün de pamuk, tahıl, meyve, sebze ticareti yapılan bir pazar olup tahıl öğütme, yün ve ipekli dokuma sanayiine sahiptir.

Âsi nehrinin iki yakası üzerinde kurulu olan şehir, günümüzde en büyüğünün yüksekliği 22 metreyi bulan su kemerlerindeki suyun yükselmesi sayesinde şehrin içme suyunu ve bahçelerinin sulama ihtiyacını karşılayan su dolaplarıyla meşhurdur. Irmağın sağ tarafındaki ticarî uğrak yeri olan mahallelerde hanlar, Câmiu'l-hayyât ve onun yanı başında Hama sultanı Ebû'l-Fidâ'nın mezarını örten bir kubbe yükselmektedir. Başlangıçta putperest tapınağı ve daha sonra hristiyan bazilikası iken Emevîler zamanında camiye çevrilen el-Câmiu'l-kebîr (Câmiu's-sûkî'l-a'lâ, Câmiu Ebî Ubeyde) üç nefe ayrılmış geniş bir namaz kılma bölümüne, sekiz sütunla taşınan beş kubbeye, XV. yüzyılda yapılmış ağaç işlemeli minbere ve biri 529 (1135) tarihli, diğeri Memlükler zamanına ait iki minareye sahiptir. Avlunun batı tarafındaki revaklı bölümden, 1284-1298 yılları arasında Hama emirliği yapmış olan el-Melikü'l-Muzaffer'in türbesine varılır. Siyah ve beyaz süslemeleleriyle dikkati çeken minaresi, ağaç işlemeli çok güzel minberiyle Nûreddin Camii (el-Câmiu'n-Nûrî) 568 (1172) yılında inşa edilmiştir. Yine bu dönemde 552'den (1157) sonra bir hastahane (Bimâristânü'n-Nûrî), 565'ten (1170) sonra bir medrese ve bugün hiçbir izi kalmamış olan bir kale yapılmıştı. Azm ve Geylânî ailelerinin evlerinin (Kasrû'l-Geylânî) bulunduğu kısım şehrin en önemli bölgesidir. Hama tarih ekolünün kurucusu İbn Vâsıl, coğrafyacı Yâkût ve Ebû'l-Fidâ Hamalı

meşhur şahsiyetlerdir. Bunların yanında Kâdîkudât Ebû Bekir Muhammed b. Muzaffer ve fakih Ahmed b. Muhammed gibi Hamevî nisbesiyle meşhur birçok şahsiyet vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *TD*, nr. 137, 418; nr. 564, s. 1-69; BA, *MAD*, nr. 563, s. 156, 167; Sem'ânî, *el-Ensâb*, IV, 229-230; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut 1374/1964, s. 229, 231, 280; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, bk. İndeks; Hamevî, *Târîhu'l-Manşûrî* (nşr. Ebû'l-İd Dûdû), Dimaşk 1401/1981, bk. İndeks; İbn Vâsıl, *Müferricü'l-kûrûb* (nşr. Cemâleddin eş-Şeyyâl), Kahire 1953-60, I, 41, 53, 77, 274; II, 22-23, 64, 74-75; III, bk. İndeks; Ebû'l-Fidâ, *Muhtaşar: Annales Moslemici* (nşr. J. J. Reiske - J. G. Adler), Leipzig 1759, I, 224-227; Polonyalı Simeon, *Seyahatnâme* (trc. H. D. Andreasyan), İstanbul 1964, s. 151-152; J. de Thévenot, *Relation d'un voyage fait au Levant*, Paris 1664, s. 443; P. della Valle, *Voyage*, Paris 1670, s. 179-180; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 57-61; Ch. d'Arvieux, *Mémoires*, Paris 1735, II, 443; R. Pococke, *A Description of the East and Some other Countries*, London 1743-45, II, 144; *RHC Or.*, I, 168, 172-173, 177-179, 185; M. van Berchem, "Arabische Inschriften" (M. von Oppenheim, *Inschriften aus Syrien* içinde), Leipzig 1909, s. 22-32; a.mlf. - E. Fatio, *Voyage en Syrie*, Le Caire 1913-14, s. 176-179; M. Gauderoy-Demombynes, *La Syrie à l'époque des mamelouks*, Paris 1923, s. 106-108, 229-233; R. Dussaud, *Topographie historique de la Syrie*, Paris 1927; K. A. C. Creswell, *Early Muslim Architecture*, Oxford 1932, I, 14; a.mlf., "The Great Mosque of Hamâ", *Aus der Welt der islamischen Kunst*, Berlin 1959, s. 48-53; J. Weulersse, *L'Oronte*, Tours 1940, s. 50-58; Cl. Cahen, *La Syrie du nord*, Paris 1940, bk. İndeks; *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, Cairo 1964, nr. 3073-3074, 3220, 3248, 3255-3256, 3432-3434, 3556, 763 005, 776 011, 781 003, 797 012-13, 800 021; Robert Mantran - J. Sauvaget, *Règlements fiscaux ottomans*, Paris 1951, s. 81-87; S. Runciman, *A History of the Crusades*, London 1965, I-III, bk. İndeks; N. Elisséeff, *Nûr ad-dîn*, Paris 1967, I-III, tür.yer.; Abdülkerim Râfîk, *Blâdû's-Şâm ve Mısır*, Dimaşk 1968, tür.yer.; a.mlf., "Mezâhiru iktisâdiyye ve ictimâ'iyye min livâ'i Hamâ, 942-943/1535-1536", *Dirâsât târihiyye*, sy. 31-32, Dimaşk 1989, s. 17-66; Coşkun Alptekin, *The Reign of Zangî*, Erzurum 1978, s. 49-50, 53-55, 57-58, 60, 62, 71-72; Mehmet İspirli, "A Preliminary Study of the Public Waqfs of Hama and Homs in the XVI. Century", *Studies on Turkish-Arab Relations*, İstanbul 1986, I, 119-147; E. von Mülinen, "Das Grab Abu'l-Fidâ's in Hamâ", *ZDMG*, LXII (1908), s. 657-660; R. L. Devonshire, "Relation d'un voyage du Sultan Qaitbay", *BIFAQ*, XX (1922), s. 21-22; J. Gaulmier, "Pèlerinages populaires à Hamâ", *BEQ*, I (1931), s. 137-152; J. Sauvaget, "Décrets mamelouks de Syrie", a.e., III (1933), s. 1-13; XII (1947-48), s. 36-38; G. C. Miles, "A Mamlûk Hoard of Hamâh", *American Numismatic Society Museum Notes*, XI, New York 1964, s. 307-309; M. Sobernheim, "Hamâ", *IA*, V/1, s. 170-172; D. Sourdel, "Hamâ", *EP* (Fr.), III, 122-124.

ROBERT MANTRAN

HAMA ULUCAMİİ

Suriye'deki
erken İslâm mimarisinin
ilk örneklerinden biri.

Suriye'nin fethi sırasında yaygınlaşan bir geleneğe göre mevcut kiliseler müslümanların ibadeti için de kullanılıyor veya bu amaçla mescid haline getiriliyordu. Hama'da bulunan ve bir Roma tapınağı üzerine yapılmış olan büyük kilise de fetihle birlikte 15 (636) yılında camiye dönüştürülmüştür. Emevîler zamanında yapılan tâdilâtla batıdaki üç açıklıklı kapısı (nartheks) kapatılarak giriş kuzeyden verilmiş, güney duvarına bir mihrap nişi ve önüne de revaklı bir avlu ilâve edilmiştir. Abbâsî Halifesi Mehdi-Billâh döneminde (775-785) yapılan tamirattan sonra 529 (1135) yılında İmâdüddin Zengî zamanında kare planlı minare eklenmiş. Eyûbîler'in Hama meliki el-Melikü'l-Muzaffer III. Mahmûd (1284-1298) camiyi tamir ettirerek bitişigine bir türbe ile bir medrese yaptırmış ve 832 (1428) yılında da İbrâhim el-Hâşimî avlunun doğu revakını küçük bir harim haline getirip giriş kapısını yenilemiştir. 1982'deki Hama olayları sırasında büyük ölçüde tahrip edilen cami yeniden restorasyona alınmıştır.

Cami, eski yapı dokusundan faydalanarak şekillendirildiği için asimetric bir plan şeması sergiler. Bitişigindeki türbe ve medrese ile birlikte kible yönünde uzanan harim mekânı ve büyük bir avludan müteşekkil olup Şam Emeviyye Camii gibi orijinal taraflarını fazla yitirmeden günümüze ulaşmıştır. Harimin batı duvarı kiliseden, kible duvarı tapınaktan kalmadır. İç mekân, ortada sekiz pâyenin taşıdığı haç biçiminde yerleştirilen beş kubbe ile, diğer kısımlarda ise tonozlarla örtülmüş, iki renkli kesme taş malzeme ile örülen duvarlardan kuzeydekine ve batı duvarındaki eski kapıları yerlerinde açılan pencerelerle aydınlatılmıştır. Avludan geçen basık kemerli giriş kapısı, yüksek sivri kuşatma kemeri ve payanda biçimindeki siyah-beyaz renkli taşlardan oluşan sağlam ayakları ile cepheden dışa taşırılarak taçkapı formunda değerlendirilmiştir. Kuzey cephesi, alt kat pencerelerin üzerinde yer alan yuvarlak ve dilimli kemerli küçük ikinci kat pencereleri, iki mihrap nişi ve kademeli konsollara yaslanan meyilli saçakla hareketlendirilmiştir. Kapı ve pencerelerde çerçeve ve atkı taşı olarak kullanılan bezemeli antik dönem malzemeleri dikkat çekicidir. Zey-